

SOYA NAV VA TIZMALARINI BEOMETRIK KO'RSATKICHLARI BO'YICHA TANLASH

Abdimajidov Jaloliddin Raxmatulla o'g'li.

Tayanch doktorant.

Janubiy dehqonchilik ilmiy tadqiqot instituti.

E-mail: jalolmajidov0108@gmail.com Tel: +998 91 317 80 99.

Djumaev Shukur Boboqulovich.

Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha falsafa doktori,

Katta ilmiy xodim.

Annotatsiya: Bugungi kunda aholining tez suratlar bilan oshib borishi probarida sifatli va tuyimli oziq-ovqatga bo'lgan ta'lab ham ortib bormoqda shu o'rinda soyaning hosildorlik va sifat ko'rsatkichi yuqori bo'lgan nav va boshlang'ich manbalarini yaratish dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Yuqoridagi muammoni hal etish maqsadida soyaning mahalliy va xorijiy nav va namunalaridan 60 ta tizmalari ekib o'rganildi va andoza Orzu, Oyjamol, Parvoz, O'zbek-6 va O'zbek-2 navlariga taqqoslab o'rganildi. Soya nav tizmalarining seleksiya ko'chatzorida ekilib o'rganishdan asosiy maqsad Soya navlarini yaratish doirasida Janubiy mintaqalarga moslashgan, hosildor, don sifat ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan tizmalarni ajratib olish va nazorat ko'chatzoriga o'tkazishdan iborat. Tanlab olingan andoza navlar janubiy viloyatlarda keng maydonlarda ekilgan. Tajribada nav va tizmalar 3 qaytariqda joylashtirilib, ma'lumotlar statistikk tahlil qilindi. Nav va tizmalarining bir donli, ikki donli, uch donli va to'rt donli dukkaklar va donlar soniga baho berildi.

Kalit so'zlar: soya, nav, tizma, beometrik ko'rsatkichlari, hosildorlik ko'rsatkichi.

Soya nav va tizmalarida biometrik ko'rsatkichlari (Qarshi 2022 y.).

Plots	Name	Pastki dukka k joylanishi, sm	Pishish gacha bo'lgan kun	O'simlik bo'yi, sm	Bir tup o'simlikda dukkaklar soni, dona					Bir tup o'simlik donlar soni, dona
					1 donli	2 donli	3 donli	4 donli	Jami	
	Oyjamol	8	80	92	6	27	36		69	169
	Baraka	8	116	59	7	29	39		76	184
	KR21-SOYPYT-IR-05	7	121	63	17	35	36		88	196
	KR21-SOYPYT-IR-15	6	121	49	7	21	37		65	160
	KR21-SOYPYT-IR-25	6	125	61	5	11	26		42	104
	KR21-SOYPYT-IR-35	5	125	63	25	10	11		46	78
	Parvoz	9	120	81	25	33	52		110	247
	Tumaris Man-60	8	122	56	15	63	49		128	290
	KR21-SOYPYT-IR-06	6	122	75	10	46	41		97	225
0	KR21-SOYPYT-IR-16	7	118	53	17	54	63		134	315

1	KR21-SOYPYT-IR-26	6	111	74	2	22	50		74	197
2	KR21-SOYPYT-IR-36	6	121	49	20	42	18		81	160
3	Sevinch	6	129	80	15	50	51		116	268
4	Gavxar	5	128	52	21	30	16		67	130
5	KR21-SOYPYT-IR-07	5	119	69	25	20	16		62	115
6	KR21-SOYPYT-IR-17	7	132	56	25	26	33	3	84	187
7	KR21-SOYPYT-IR-27	9	120	74	45	30	45		120	240
8	KR21-SOYPYT-IR-37	4	128	63	16	8	9		34	60
9	O'zbek-2	10	117	87	14	42	46		102	236
0	Velano	9	108	56	42	163	102		307	236
1	KR21-SOYPYT-IR-08	8	112	71	59	85	61		242	418
2	KR21-SOYPYT-IR-18	5	111	59	8	23	27		58	135
3	KR21-SOYPYT-IR-28	6	121	55	7	20	51		79	201
4	KR21-SOYPYT-IR-38	5	118	74	4	10	48	2	62	178
5	Do'stlik	7	118	63	15	48	65		128	306
6	Slaviya	7	110	60	14	29	58		101	246
7	KR21-SOYPYT-IR-09	5	129	70	12	9	10		32	61
8	KR21-SOYPYT-IR-19	4	111	59	8	13	15		37	81
9	KR21-SOYPYT-IR-29	6	116	43	15	46	49		110	254
0	KR21-SOYPYT-IR-39	8	110	47	22	57	70	4	149	363
1	Madad	7	115	79	3	26	35		65	161
2	Viktoriya	6	123	61	5	31	45		82	204
3	KR21-SOYPYT-IR-10	6	118	80	7	24	33	3	64	165
4	KR21-SOYPYT-IR-20	7	112	66	26	40	32		98	202
5	KR21-SOYPYT-IR-30	8	117	60	10	34	44		88	210
6	KR21-SOYPYT-IR-40	6	119	59	8	5	88		102	283
7	Nafis	6	130	103	12	52	55		118	279
8	KR21-SOYPYT-IR-01	11	112	64	22	40	48		110	448
9	KR21-SOYPYT-IR-11	7	118	61	17	62	55		134	306

0	KR21-SOYPYT-IR-21	8	118	58	16	15	15		46	91
1	KR21-SOYPYT-IR-31	7	116	71	32	71	73		176	394
2	KR21-SOYPYT-IR-41	7	108	66	5	51	76		132	336
3	O'zbek-6	6	125	82	4	32	65		101	263
4	KR21-SOYPYT-IR-02	7	119	68	14	51	68		132	318
5	KR21-SOYPYT-IR-12	6	114	74	3	35	60		98	253
6	KR21-SOYPYT-IR-22	5	114	59	5	18	15		38	87
7	KR21-SOYPYT-IR-32	4	127	77	4	18	17		39	91
8	KR21-SOYPYT-IR-42	5	112	53	3	17	14		34	79
9	Orzu	8	110	48	3	74	36		114	260
0	KR21-SOYPYT-IR-03	8	122	55	41	50	44		135	273
1	KR21-SOYPYT-IR-13	8	112	70	30	64	94		189	442
2	KR21-SOYPYT-IR-23	6	114	62	7	12	73		92	250
3	KR21-SOYPYT-IR-33	9	112	71	12	59	73		144	349
4	KR21-SOYPYT-IR-43	5	114	58	12	17	20		49	106
5	Ustoz MM-60	7	107	53	13	64	63		140	331
6	KR21-SOYPYT-IR-04	5	112	59	15	12	14		42	83
7	KR21-SOYPYT-IR-14	6	110	76	15	49	37		102	226
8	KR21-SOYPYT-IR-24	7	113	54	4	31	41		76	189
9	KR21-SOYPYT-IR-34	7	111	53	17	48	26		91	192
0	KR21-SOYPYT-IR-44	8	130	66	24	37	23		84	167

min	4	80	43	2	5	9,3	2	32	60
mean	7	118	65	15	37	44	3	97	224
max	10	132	103	59	163	102	4	307	448
HCP05								2	8,61
HCP05 %								1,59 5	3,3
Cv %								1	2

Soya nav va tizmalarda pastki dukkak joylashuvi aniqlanganda 4-10 sm gacha bo'lganligi aniqlanildi. Andoza Orzu, Oyjamol, Do'stlik, O'zbek-2 va O'zbek-6 navlarida o'z navbatida 6-10 gacha bo'lganligi kuzatilib, andoza navlardan bitta tizma 11 sm ni tashkil qilgan holda yuqori ko'rsatkichga ega bo'lganligi aniqlandi. Shu o'rinda Nav vatizmalarda vegetatsiya davri aniqlanganda 80-132 kungacha bo'lganligi ko'zatildi. O'simlik bo'yi tahlil qilinganda 43 smdan 103 smni tashkil qildi.

Bir tup o'simlikdagi dukkaklar soni hosildorlikning asosiy bug'inlaridan biri hisoblanib bir tup o'simlikda dukkaklar soni yuqori ko'rsatkichni tashkil etsa shu o'rinda 3-4 donli dukkaklardan tashkil topgan bo'lsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Soya nav va tizmalarda bir tup o'simlikdagi dukkaklar tahlil qilinganda 32 donadan 307 donagacha dukkak shakllanganligi aniqlandi. Andoza navlarda 69 donadan 128 donagacha dukkak shakllangan bo'lsa, 7 ta tizmada andoza navlardan kup dukkak shakllanganligi aniqlandi.

Bir tup o'simlikda donlar soni hosildorlikni belgilavchi asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Soya nav va tizmalarda bir tup o'simlikdagi donlar soni aniqlanilganda 60 donadan 448 donagacha don shakllanganligi aniqlanildi. Andoza navlarda 169-306 donagacha don shakllangan bo'lsa, andoza navlardan yuqori bo'lgan 7 ta tizma borligi aniqlanildi.

Xulosa o'rnida yuqorida qayt etib o'tilgan belgilari bo'yicha andoza navlardan yuqori bo'lgan KR21-SOYPYT-IR-01ushbu tizma tanlandi va seleksiyaning kiyingi bosqichiga o'tgazildi.